

УДК 332.14:336.14 (477)

О. В. ТОФАНЮК, Т. В. ЛЄВІЧЕВА

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ РОЗРАХУНКУ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ ШЛЯХОМ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИТЕРІЮ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті досліджено законодавчо установлений механізм розрахунку міжбюджетних трансфертів. Проаналізовано масштаби соціально-економічного розвитку регіонів країни шляхом порівняння показників. Розраховано критерій соціально-економічного розвитку регіонів України на основі рейтингової оцінки. Удосконалено процес міжрегіонального розподілу бюджетних коштів шляхом встановлення стимулюючого коефіцієнту, що базується на розрахунку критерію соціально-економічного розвитку регіонів, сутність якого проявляється у стимулюванні регіонів до економічного зростання за рахунок додаткових бюджетних коштів.

Ключові слова: *регіон, бюджет, міжбюджетні трансферти, соціально-економічний розвиток, рейтингова оцінка, критерій соціально-економічного розвитку регіонів, стимулюючий коефіцієнт.*

І. Вступ. Забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку країни неможливе без створення обґрунтованої системи міжбюджетних відносин. Хоча її формування розпочалося з набуттям Україною незалежності, через значну неоднозначність та суперечливість даного питання воно остаточно не вирішене й досі. Саме це й свідчить про актуальність даної теми дослідження та її практичне значення.

Теоретичним основам організації міжбюджетних відносин присвячено праці багатьох відомих українських та зарубіжних науковців, серед яких О. Василик, В. Кравченко, С. Кондратюк, І. Волохова, В. Рябошлик, В. Прядко, С. Юшко, І. Луніна, С. Юрій, О. Опарін та ін.

О. Д. Василик, К. В. Павлюк [1] дослідили становище і розвиток бюджетної системи держави, розкрили зміст державного та місцевого бюджетів, обґрунтували систему доходів і видатків бюджетів. І. С. Волохова [2] розробила теоретичні положення, методичні підходи і практичні рекомендації щодо сучасного стану та перспектив розвитку системи міжбюджетних відносин в Україні. І. О. Луніна [3] узагальнила теоретичні аспекти надання капітальних трансфертів згідно із принципами соціальної справедливості й економічної ефективності. С. В. Слухай [4] дослідив проблеми формування власних доходів місцевих бюджетів в Україні, а також проаналізував закордонний досвід. В. І. Кравченко [5] проаналізував вітчизняне та зарубіжне законодавство, нормативно-правові акти, що регламентують фінансову діяльність органів місцевого самоврядування та запропонував шляхи зміцнення фінансової автономії місцевої влади.

Незважаючи на опрацьованість даної тематики, недостатньо дослідженими й узагальненими в науковій літературі залишаються питання стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів шляхом удосконалення механізму розрахунку міжбюджетних трансфертів.

II. Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо забезпечення регіонального розвитку на основі удосконалення методу розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів з урахуванням критерію соціально-економічного розвитку регіонів.

При дослідженні теми, що розглядається, використано такі методи: теоретичного узагальнення та системного аналізу, економічно-статистичний аналіз, метод математичного регулювання, графічний та порівняльний аналіз.

III. Результати. В Україні основними видами міжбюджетних трансфертів є дотація, вирівнювання та кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів. Бюджетні процедури, які регламентують процес визначення обсягів міжбюджетних трансфертів, встановлені Бюджетним кодексом України, Законом про Державний бюджет України на відповідний рік, Постановою КМУ № 1149 «Про затвердження формули розподілу обсягів міжбюджетних трансфертів між державним і місцевими бюджетами» від 8 грудня 2010 року.

Формули розрахунку міжбюджетних трансфертів узагальнені на основі Постанови КМУ № 1149 від 8.12.2010 і представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Порядок розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів

№	Формула	Значення показників
1	$T_i = \alpha_i \cdot (V_i - Dizak)$	T_i – обсяг трансферту; α_i – коефіцієнт вирівнювання; V_i – розрахунковий показник обсягу видатків; $Dizak$ – показник обсягу доходів.
2	$RDizak = (Ki5 \times Ni3 \times Du5) / Nu3$	$Ki5$ - індекс відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці; $Du5$ - прогнозований обсяг доходів (кошика доходів), закріплених за всіма місцевими бюджетами на планований бюджетний період; $Nu3, Ni3$ - чисельність наявного населення України та адміністративно-територіальної одиниці.
3	$Ki5 = (Dri / Ni3) / (\sum(Dri / Nu3))$	Dri - попередній прогноз обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами.
4	$Dri = Du5 \times (Ni1 + Ni2 + Ni3) \times Ki4 \times Zi \times Fo / (Nu1 + Nu2 + Nu3)$	$Nu1, Nu2, Nu3, Ni1, Ni2, Ni3$ - чисельність наявного населення України та адміністративно-територіальної одиниці за відповідний рік базового періоду; $Ki4$ - індекс відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці; Zi – коефіцієнт актуалізації індексів відносної платоспроможності; Fo – коефіцієнт впливу нарахованого фонду оплати праці.
5	$Ki4 = Ki3 - (2 \times (Ki1 - Ki2) + (Ki2 - Ki3)) / 3 - ((Ki1 - Ki2) + (Ki2 - Ki3)) / 2$	$Ki1, Ki2, Ki3$ - індекси відносної податкоспроможності і-тої адміністративно-територіальної одиниці відповідного року базового періоду.
6	$Ki4 = E^{\frac{\ln Ki3 - 2x(\ln Ki1 - \ln Ki2) + (\ln Ki2 - \ln Ki3)}{3 - ((\ln Ki1 - \ln Ki2) + (\ln Ki2 - \ln Ki3)) / 2}}$	$\ln$ - натуральний логарифм.
7	$Ki_{1,2,3} = [(Di_{1,2,3} + Li_{1,2,3}) / Ni_{1,2,3}] / [(Du_{1,2,3} + Lu_{1,2,3}) / Nu_{1,2,3}]$	$Du1, Du2, Du3, Di1, Di2, Di3$ - обсяг доходів (кошика доходів), закріплених за усіма місцевими бюджетами та за кожним окремо взятим зведеним бюджетом.
8	$Zi = Kifakt / Kiprohn$	$Kifakt$ – фактичний індекс відносної платоспроможності адміністративно-територіальної одиниці за звітними даними року; $Kiprohn$ – прогнозний індекс відносної платоспроможності адміністративно-територіальної одиниці.
9	$Kifakt = (Di4 / Ni3) / (Du4 / Nu3)$	$Di4, Du4$ – обсяг доходів (кошика доходів), що враховується під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, закріплених за усіма місцевими бюджетами та за кожним окремо взятим зведеним бюджетом
10	$Kiprohn = Ki2 + 2 \times Ki3 - 2 \times (Ki1 + Ki2 + Ki3) / 3$	$Ki1, Ki2, Ki3$ - індекси відносної податкоспроможності і-тої адміністративно-територіальної одиниці відповідного року базового періоду.
11	$Kiprohn = E^{\frac{\ln Ki2 + 2 \times \ln Ki3 - 2 \times (\ln Ki1 + \ln Ki2 + \ln Ki3)}{3}}$	$\ln$ - натуральний логарифм.
12	$Fo = (Tofop / Tod) / (Tufop / Tud)$	$Tofop, Tufop$ – темпи зростання фонду оплати праці найманих працівників в Україні та АРК, областях, мм. Києві і Севастополі; Tod, Tud – темпи зростання обсягу доходів (кошика доходів) закріплених за усіма місцевими бюджетами.
13	$\alpha_i = 0,60$	Коефіцієнт вирівнювання для бюджетів-донорів.
14	$\alpha_i = 0,75$	Коефіцієнт вирівнювання для бюджетів-реципієнтів.

За даними Постанови КМУ № 1149 від 8.12.2010 [6].

До таблиці 2 занесено розрахунки індексу відносної податкоспроможності та коефіцієнту вирівнювання. Згідно з розрахунками до бюджетів-донорів відносяться шість регіонів – Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Одеська області і місто Київ.

Таблиця 2

Розрахунок індексу відносної платоспроможності та коефіцієнту вирівнювання

Регіони	Індекс відносної податкоспроможності, Кі1	Індекс відносної податкоспроможності, Кі2	Індекс відносної податкоспроможності, Кі3	Індекс відносної податкоспроможності, Кі4	Коефіцієнт вирівнювання, Лі
	2009	2010	2011		
АРК	0,990	0,960	0,938	0,87	0,6
Вінницька	0,576	0,553	0,529	0,48	0,6
Волинська	0,543	0,530	0,522	0,50	0,6
Дніпропетровська	1,147	1,131	1,112	1,07	0,75
Донецька	1,092	1,106	1,111	1,13	0,75
Житомирська	0,654	0,642	0,628	0,60	0,6
Закарпатська	0,537	0,517	0,505	0,47	0,6
Запорізька	1,079	1,068	1,054	1,03	0,75
Івано-Франківська	0,588	0,584	0,585	0,58	0,6
Київська	1,021	1,022	1,026	1,03	0,75
Кіровоградська	0,628	0,616	0,600	0,57	0,6
Луганська	0,809	0,822	0,825	0,84	0,6
Львівська	0,733	0,721	0,713	0,69	0,6
Миколаївська	0,805	0,798	0,789	0,77	0,6
Одеська	1,066	1,049	1,040	1,01	0,75
Полтавська	0,896	0,880	0,857	0,81	0,6
Рівненська	0,659	0,645	0,638	0,61	0,6
Сумська	0,692	0,677	0,654	0,61	0,6
Тернопільська	0,429	0,415	0,401	0,37	0,6
Харківська	0,888	0,896	0,901	0,91	0,6
Херсонська	0,617	0,608	0,598	0,58	0,6
Хмельницька	0,579	0,563	0,546	0,51	0,6
Черкаська	0,693	0,687	0,675	0,66	0,6
Чернівецька	0,643	0,624	0,611	0,57	0,6
Чернігівська	0,612	0,597	0,575	0,54	0,6
м. Київ	3,616	3,706	3,878	4,20	0,75
м. Севастополь	1,009	1,010	1,023	1,03	0,75

Територіальне розташування регіонів-донорів представлено на рис. 1. Регіони-донори розташовані у східно-південному районі України (Донецька, Дніпропетровська та Запорізька області), північному районі (м. Київ

та Київська область) та південному районі (Одеська область).

Рис. 1. Розміщення регіонів-донорів по території України

На основі розрахованих індексів відносної податкоспроможності та коефіцієнту вирівнювання, розраховано суми закріплених доходів місцевих бюджетів регіонів та обсяг міжбюджетних трансфертів за формулою (1) з таблиці 1. Отримані результати розрахунків занесено у таблицю 3.

Згідно таблиці 3 регіони-реципієнти отримують міжбюджетні трансферти з Державного бюджету, а регіони-донори відповідно передають розраховані суми. Крім того, до регіонів-донорів у 2012 році відноситься і Харківська область і перераховує до Державного бюджету 418,60 млн.грн.

З метою удосконалення процесу розрахунку міжбюджетних трансфертів нами пропонується встановити критерій соціально-економічного розвитку регіонів, сутність якого проявляється у стимулюванні регіонів до їх економічного зростання та підвищення ділової активності з метою наповнення ресурсами їх місцевих бюджетів.

У зв'язку з цим, у статті нами запропоновано підхід до визначення рівня соціально-економічного розвитку регіонів на основі рейтингової оцін-

ки із застосуванням експертного методу обрання показників на основі 14-ти критеріїв, що характеризують їх соціально-економічний розвиток та бюджетну забезпеченість (табл. 4).

Таблиця 3

Розрахунок обсягу міжбюджетних трансфертів, млн. грн.

Регіони України	Об'єм видатків, враховуючих при міжбюджетних трансфертах, V_i	Розрахунковий об'єм закріплених доходів, D_i	Коефіцієнт вирівнювання, L_i	Об'єм трансфертів, T_i
АРК	4224,75	3221,35	0,6	602,04
Вінницька	3454,60	1478,96	0,6	1185,38
Волинська	3617,02	974,32	0,6	1585,62
Дніпропетровська	2005,40	6775,38	0,75	-3577,49
Донецька	1902,40	9417,11	0,75	-5636,03
Житомирська	3958,22	1402,00	0,6	1533,73
Закарпатська	3497,00	1048,27	0,6	1469,24
Запорізька	2057,15	3527,39	0,75	-1102,68
Івано-Франківська	3628,76	1449,46	0,6	1307,58
Київська	1929,68	3366,96	0,75	-1077,96
Кіровоградська	3607,77	1077,64	0,6	1518,08
Луганська	3566,75	3627,80	0,6	36,63
Львівська	3616,55	3166,29	0,6	270,15
Миколаївська	3763,50	1660,18	0,6	1261,99
Одеська	2019,49	4407,17	0,75	-1790,76
Полтавська	3784,74	2314,15	0,6	882,36
Рівненська	3789,22	1246,95	0,6	1525,36
Сумська	3506,48	1366,88	0,6	1283,76
Тернопільська	3293,20	727,70	0,6	1539,30
Харківська	3855,71	4553,37	0,6	-418,60
Херсонська	3612,17	1133,29	0,6	1487,33
Хмельницька	3648,22	1253,61	0,6	1436,76
Черкаська	4249,15	1605,12	0,6	1586,42
Чернівецька	3797,75	924,75	0,6	1723,80
Чернігівська	3490,59	1127,65	0,6	1417,76
м. Київ	6795,85	21128,52	0,75	-10749,51
м. Севастополь	1974,19	701,55	0,75	954,48

Таблиця 4

Показники соціально-економічного розвитку
та бюджетної забезпеченості

Економічні показники	X1	Обсяг експортних послуг
	X2	Обсяг імпортних послуг
	X3	Наявний дохід населення
	X4	Капітальні інвестиції
	X5	ВРП (валовий регіональний продукт)
	X6	Фінансові результати підприємств
	X7	Індекси споживчих цін
Бюджетні показники	X8	Власний дохід бюджету
	X9	Власні видатки бюджету
	X10	Обсяг міжбюджетних трансфертів
Соціальні показники	X11	Середня заробітна плата
	X12	Рівень безробіття
Екологічні показники	X13	Природний приріст населення
	X14	Викид шкідливих речовин

Перелік зазначених показників було обрано за допомогою експертного методу з урахуванням думок 25 експертів. Зважаючи на те що, розрахований коефіцієнт конкордації набуває значення від 0 до 1 та більше ніж 0,5 ($W = 0,54$), ступінь узгодженості думок експертів є прийнятним та може бути використаний у розрахунках питомої ваги кожного показника у значенні критерію соціально-економічного розвитку регіонів.

Алгоритм розрахунку критерію соціально-економічного розвитку регіонів показано на рис. 2.

З урахуванням статистичних даних за 14-ма показниками та питомої ваги кожного показника на основі представленого алгоритму розрахунку критерію соціально-економічного розвитку регіонів було визначено значення (P_{ij}) за регіонами України та занесені до табл. 5.

В результаті аналізу отриманих значень критерію соціально-економічного розвитку регіонів, проводимо розподіл регіонів на 4 групи

розвитку, як представлено в табл. 6.

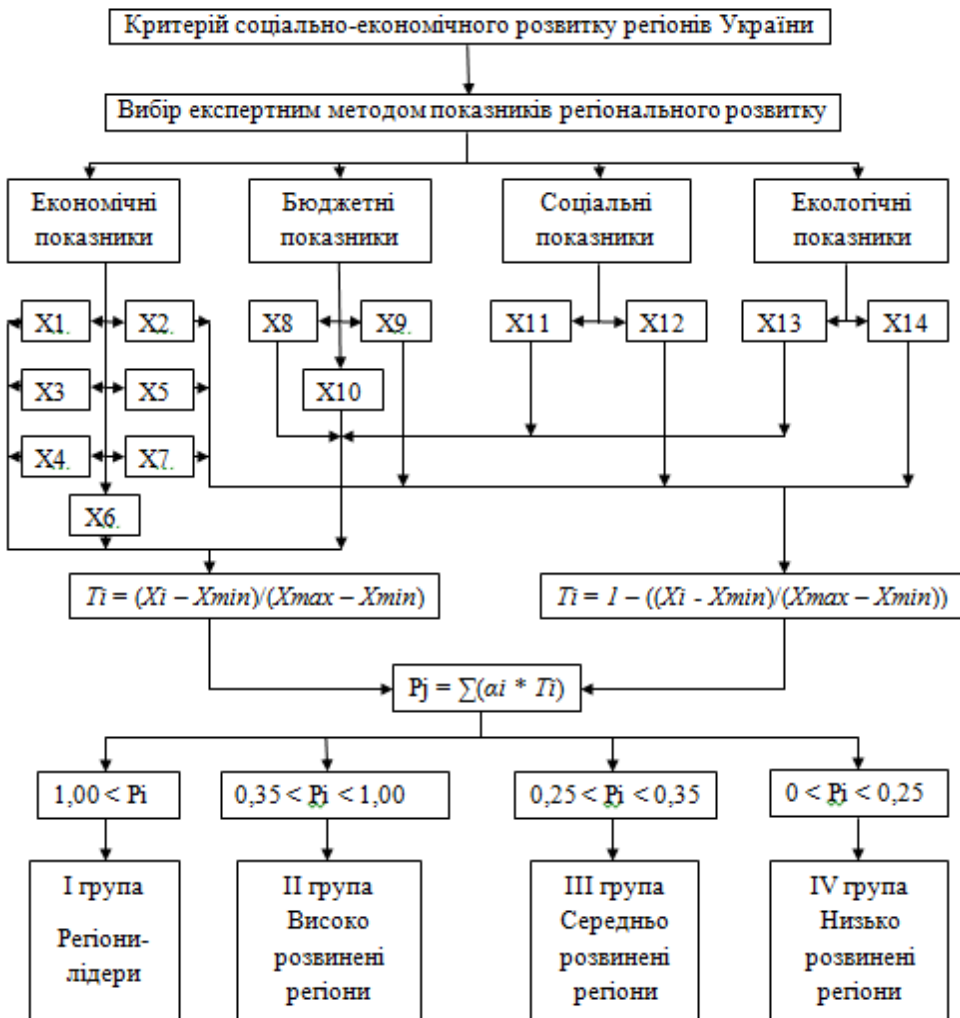

Рис. 2. Алгоритм розрахунку критерію соціально-економічного розвитку регіонів України

До I групи регіонів-лідерів відноситься місто Київ, до II групи - Дніпропетровська, Донецька, Київська, Одеська та Харківська області, до III групи - Львівська, Запорізька, Луганська, Полтавська, Миколаївська, Івано-Франківська, Закарпатська області та АР Крим, до IV групи - всі інші регіони, що графічно представлено на рис. 3.

Таблиця 5

Розрахунок критерію соціально-економічного розвитку регіонів України

Регіони	Економічні показники							Бюджетні показники			Екологічні показники		Соціальні показники		Критерій соціально-економічного розвитку регіонів, P _{ij}
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14	
Питома вага	0,071	0,071	0,069	0,071	0,073	0,074	0,076	0,075	0,077	0,073	0,071	0,066	0,069	0,063	0,072
АРК	0,134	0,016	0,076	0,240	0,094	0,087	0,869	0,202	0,451	0,218	0,737	0,946	0,198	0,445	0,335
Вінницька	0,015	0,023	0,116	0,058	0,057	0,090	0,837	0,066	0,285	0,195	0,654	0,923	0,098	-0,012	0,244
Волинська	0,022	0,010	0,029	0,013	0,050	0,072	0,694	0,020	0,174	0,128	0,888	0,992	0,058	0,301	0,243
Дніпропетровська	0,096	0,194	0,309	0,323	0,400	0,814	0,957	0,467	0,805	0,357	0,393	0,338	0,427	0,474	0,460
Донецька	0,110	0,209	0,343	0,376	0,303	0,348	0,987	0,640	1,119	0,480	0,000	0,000	0,565	0,625	0,444
Житомирська	0,005	0,006	0,107	0,011	0,062	0,061	0,766	0,057	0,254	0,172	0,713	0,972	0,093	0,071	0,239
Закарпатська	0,041	0,018	-0,037	0,024	0,023	0,064	0,759	0,032	0,209	0,152	0,972	0,970	0,093	0,393	0,262
Запорізька	0,110	0,039	0,287	0,076	0,214	0,173	0,855	0,212	0,398	0,164	0,603	0,821	0,345	0,252	0,325
Івано-Франківська	0,048	0,027	0,061	0,038	0,065	0,024	0,790	0,057	0,257	0,178	0,863	0,860	0,161	0,363	0,268
Київська	0,228	0,106	0,259	0,222	0,256	0,226	0,845	0,192	0,416	0,221	0,664	0,858	0,416	0,471	0,382
Кіровоградська	0,008	0,002	0,079	0,024	0,077	0,098	0,685	0,029	0,166	0,105	0,687	0,980	0,111	-0,002	0,217
Луганська	0,128	0,026	0,189	0,079	0,149	0,000	0,901	0,211	0,461	0,238	0,400	0,696	0,406	0,548	0,315
Львівська	0,048	0,033	0,138	0,139	0,091	0,111	0,919	0,199	0,514	0,309	0,808	0,871	0,172	0,433	0,341
Миколаївська	0,150	0,031	0,153	0,028	0,157	0,102	0,739	0,075	0,220	0,116	0,735	0,970	0,269	0,088	0,272
Одеська	0,412	0,082	0,124	0,099	0,195	0,066	0,907	0,293	0,512	0,220	0,737	0,920	0,242	0,519	0,379
Полтавська	0,013	0,075	0,185	0,098	0,315	0,294	0,811	0,124	0,289	0,137	0,566	0,916	0,282	-0,230	0,280
Рівненська	0,066	0,008	0,054	0,013	0,048	0,064	0,732	0,047	0,213	0,140	0,962	0,986	0,158	0,049	0,251
Сумська	0,026	0,035	0,132	0,017	0,080	0,090	0,737	0,051	0,191	0,108	0,620	0,971	0,141	0,036	0,230
Тернопільська	0,001	0,003	0,014	0,017	0,013	0,077	0,711	0,005	0,160	0,124	0,785	0,985	0,000	0,114	0,213
Харківська	0,090	0,094	0,221	0,168	0,213	0,075	0,932	0,294	0,615	0,312	0,458	0,844	0,249	0,357	0,353
Херсонська	0,027	0,001	0,060	0,014	0,057	0,062	0,709	0,035	0,186	0,121	0,752	0,979	0,046	0,401	0,242
Хмельницька	0,016	0,006	0,105	0,029	0,045	0,080	0,777	0,046	0,238	0,169	0,704	0,974	0,095	0,153	0,244
Черкаська	0,003	0,005	0,083	0,020	0,107	0,100	0,770	0,066	0,282	0,193	0,622	0,940	0,131	-0,050	0,235
Чернівецька	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,057	0,641	0,021	0,153	0,100	0,868	0,996	0,053	0,364	0,228
Чернігівська	0,000	0,016	0,118	0,011	0,075	0,052	0,718	0,033	0,176	0,109	0,568	0,965	0,046	0,099	0,212
м. Київ	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	0,930	1,460	1,751	0,143	1,000	0,873	1,000	0,883	1,009
м. Севастополь	0,277	0,001	0,150	0,000	0,160	0,059	-0,002	0,005	0,053	0,009	0,829	1,011	0,283	0,816	0,248

Таблиця 6

Розподіл регіонів на 4 групи розвитку

Групи розвитку	Значення показників	Рівень розвитку
I група	$1,00 < P_i$	Регіони-лідери
II група	$0,35 < P_i < 1,00$	Високорозвинені регіони
III група	$0,25 < P_i < 0,35$	Середньорозвинені регіони
IV група	$0,20 < P_i < 0,25$	Низькорозвинені регіони

Розподіл регіонів України за рівнем розвитку	Регіони-лідери	1. м. Київ (1,009)
	Високорозвинені регіони	2. Дніпропетровська область (0,460)
		3. Донецька область (0,460)
		4. Київська область (0,382)
		5. Одеська область (0,379)
		6. Харківська область (0,353)
	Середньорозвинені регіони	7. Львівська область (0,341)
		8. АР Крим (0,335)
		9. Запорізька область (0,325)
		10. Луганська область (0,315)
		11. Полтавська область (0,280)
		12. Миколаївська область (0,272)
		13. Івано-Франківська область (0,268)
		14. Закарпатська область (0,262)
	Низькорозвинені регіони	15. Рівненська область (0,251)
		16. м. Севастополь (0,248)
		17. Вінницька область (0,244)
		18. Хмельницька область (0,244)
		19. Волинська область (0,243)
		20. Херсонська область (0,242)
		21. Житомирська область (0,239)
		22. Черкаська область (0,235)
		23. Сумська область (0,230)
		24. Чернівецька область (0,228)
		25. Кіровоградська область (0,217)
		26. Тернопільська область (0,213)
		27. Чернігівська область (0,212)

Рис. 3. Розподіл регіонів України за критерієм соціально-економічного розвитку

З метою удосконалення механізму розрахунку міжбюджетних трансфертів пропонуємо внести у формулу (1) з табл. 1 стимулюючий коефіцієнт

ент. Даний коефіцієнт встановлюється для стимулювання високо розвинутих регіонів до підтримки та нарощування їх соціально-економічного розвитку за рахунок додаткових бюджетних коштів у результаті перерахунку міжбюджетних трансфертів.

Розрахунок обсягу міжбюджетних трансфертів з урахуванням стимулюючого коефіцієнту має вигляд:

$$T_i = \alpha_i \cdot (V_i - D_{izak}) \cdot K_{стим}. \quad (1)$$

Стимулюючий коефіцієнт пропонуємо розраховувати на основі критерію соціально-економічного розвитку регіонів України за наступною формулою:

$$K_{стим} = 1 - P_{ij}. \quad (2)$$

Результати проведених розрахунків за формулою (1) і (2) представлено в табл. 7.

В процесі проведення розрахунків було з'ясовано, що до регіонів-лідерів відноситься місто Київ, до високорозвинутих – Донецька, Дніпропетровська, Одеська, Київська та Харківська області, а Запорізька область – середньорозвинутий регіон.

У результаті порівняльного аналізу розрахунків обсягу міжбюджетних трансфертів за існуючою формулою та розрахунків обсяг міжбюджетних трансфертів, за запропонованою нами формулою (1) з урахуванням стимулюючого коефіцієнту, встановлено, що у регіонів-донорів залишаються додаткові кошти на розвиток економічних та соціальних програм, подолання екологічних проблем та ін. (табл. 8).

Таким чином, регіони-донори мають змогу використовувати свої додаткові кошти на подолання першочергових проблем, що існують у кожному регіоні. До таких проблем відносяться: у Дніпропетровській області - формування нової інноваційної стратегії, удосконалення галузевої і територіальної структури виробництва; у Донецькій - реприватизація неефективно працюючих підприємств для запобігання їх банкрутства, розвиток

Таблиця 7

Розрахунок об'ємів трансфертів по регіонам України з урахуванням стимулюючого коефіцієнту, млн.грн.

Регіони України	Об'єм вида- тків, врахо- вуючих при міжбюдже- тних трансфер- тах, V_i	Розрахун- ковий об'єм закріплених доходів, D_i	Коефіцієнт вирівню- вання, L_i	Кстим	Об'єм трансфер- тів, T_i
АРК	4224,75	3221,35	0,6	0,66	400,30
Вінницька	3454,60	1478,96	0,6	0,76	895,96
Волинська	3617,02	974,32	0,6	0,76	1200,51
Дніпропетровська	2005,40	6775,38	0,75	0,54	-1931,31
Донецька	1902,40	9417,11	0,75	0,56	-3132,79
Житомирська	3958,22	1402,00	0,6	0,76	1167,94
Закарпатська	3497,00	1048,27	0,6	0,74	1085,01
Запорізька	2057,15	3527,39	0,75	0,68	-744,76
Івано- Франківська	3628,76	1449,46	0,6	0,73	957,00
Київська	1929,68	3366,96	0,75	0,62	-666,12
Кіровоградська	3607,77	1077,64	0,6	0,78	1188,84
Луганська	3566,75	3627,80	0,6	0,69	25,09
Львівська	3616,55	3166,29	0,6	0,66	177,92
Миколаївська	3763,50	1660,18	0,6	0,73	918,55
Одеська	2019,49	4407,17	0,75	0,62	-1111,57
Полтавська	3784,74	2314,15	0,6	0,72	635,37
Рівненська	3789,22	1246,95	0,6	0,75	1141,83
Сумська	3506,48	1366,88	0,6	0,77	988,33
Тернопільська	3293,20	727,70	0,6	0,79	1211,25
Харківська	3855,71	4553,37	0,6	0,65	-270,86
Херсонська	3612,17	1133,29	0,6	0,76	1126,87
Хмельницька	3648,22	1253,61	0,6	0,76	1086,03
Черкаська	4249,15	1605,12	0,6	0,77	1214,18
Чернівецька	3797,75	924,75	0,6	0,77	1330,73
Чернігівська	3490,59	1127,65	0,6	0,79	1117,57
м. Київ	6795,85	21128,52	0,75	-0,01	95,20
м. Севастополь	1974,19	701,55	0,75	0,75	718,02

страхових видів медичних послуг; у Запорізькій - вдосконалення галузевої і територіальної структури господарського комплексу; у Київській - раціональне розміщення та ефективне використання науково-технічного потенціалу області; у Одеській - реалізація Програми енергозбереження; у Харківській – підвищення якості інфраструктури регіону; у м. Києві – розвиток машинобудування та радіоелектроніки.

Таблиця 8

Розрахунок суми коштів, які залишають
у місцевому бюджеті, млн.грн.

Регіони України	Об'єм трансфертів, Ті	Об'єм трансфертів з урахуванням Кстим, Ті	Додаткові кошти бюджетів-донорів, Δ
Дніпропетровська обл.	3577,49	1931,31	1646,18
Донецька обл.	5636,03	3132,79	2503,24
Запорізька обл.	1102,68	744,76	357,93
Київська обл.	1077,96	666,12	411,83
Одеська обл.	1790,76	1111,57	679,19
Харківська обл.	418,60	270,86	147,73
м. Київ	10749,51	-95,20	10844,71

Висновки. Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні механізму міжрегіонального перерозподілу бюджетних коштів на основі встановлення критерію соціально-економічного розвитку регіонів, що базується на рейтинговій оцінці ступеня регіонального розвитку.

Результати дослідження показали, що встановлений стимулюючий коефіцієнт, який розраховується на основі критерію соціально-економічного розвитку регіонів, дає можливість регіонам-донорам далі підвищувати свій рівень розвитку та направляти додаткові бюджетні кошти на вирішення першочергових регіональних проблем.

Література

1. Василик, О. Д. Бюджетна система України [Текст] : навч. посіб. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
2. Волохова, І. С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку [Текст] : моногр. / І. С. Волохова. – Одеса : Одеський державний економічний університет, 2010. – 234 с.

3. Луніна, І. О. Капітальні трансферти місцевим бюджетам: підходи до створення ефективної системи управління [Текст] / І. О. Луніна // *Фінанси України*. – 2011. – № 2. – С. 25-34.

4. Слухай, С. В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні [Текст] / С. В. Слухай, О. В. Гончаренко // *Фінанси України : Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України*. – 2007. – № 8. – С. 63-72.

5. Кравченко, В. І. Місцеві фінанси України [Текст]: навч. посіб. / В. І. Кравченко. – К. : Т-во «Знання», КОО, 1999. – 487 с.

6. Постанова КМУ «Про затвердження Формули розподілу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами» від 08 грудня 2010 р., № 1149.

7. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – 6.06.2013.

Надійшла до редакції 6.06.2013, розглянута на редколегії 11.09.2013

Рецензент: д-р екон. наук, проф., зав. кафедри Фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту **Т. В. Момот**, Харківська Національна академія міського господарства, м. Харків.

ОПТИМИЗАЦИЯ МЕХАНИЗМА РАСЧЕТА МЕЖБЮДЖЕТНЫХ ТРАНСФЕРТОВ ПУТЕМ УСТАНОВЛЕНИЯ КРИТЕРИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

О. В. Тофанюк, Т. В. Левичева

В статье исследовано законодательно установленный механизм расчета межбюджетных трансфертов. Проанализированы масштабы социально-экономического развития регионов страны путем сравнения показателей. Рассчитан критерий социально-экономического развития регионов Украины на основе рейтинговой оценки. Усовершенствован процесс межрегионального распределения бюджетных средств путем установления стимулирующего коэффициента, который базируется на расчете критерия социально-экономического развития регионов, сущность которого проявляется в стимулировании регионов к экономическому росту за счет дополнительных бюджетных средств.

Ключевые слова: регион, бюджет, межбюджетные трансферты, социально-экономическое развитие, рейтинговая оценка, критерий социально-экономического развития регионов, стимулирующий коэффициент.

**OPTIMIZATION OF INTER-BUDGET TRANSFERS CALCULATING
MECHANISM BY ESTABLISHING A CRITERION OF SOCIAL
AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE**

O. V. Tofaniuk, T. V. Levicheva

In the article the statutory established mechanism for calculation of inter-governmental transfers was investigated. The extent of socio-economic development of the country's regions was analyzed by comparing. The criterion of socio-economic development of the Ukrainian regions was calculated on the base of rating. The inter-regional allocation of budgetary funds by establishing a stimulating factor was improved. The stimulating factor is based on the calculation of a criterion of social and economic development of regions. The stimulating factor is designed to stimulate the regions for economic growth with additional budgetary funds.

Keywords: region, budget, inter-budget transfers, social and economic development, rating, criterion of socio-economic development, stimulating factor.

Тофанюк Ольга Володимирівна – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», м. Харків.

Лєвічева Тетяна Володимирівна – магістр за спеціальністю «Фінанси і кредит», Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», м. Харків.